

Značaj terminala za daljinsko očitavanje u sistemu poreza na dodatu vrednost

The importance of GPRS terminal for remote sensing in the valued added tax system

Mr Marjanović Darko
Ekonomski fakultet Subotica

Rezime: Izbegavanje plaćanja poreza predstavlja fenomen koji ima raznovrsne posledice, kako na fiskalnom, tako i na socijalno-političkom planu, a ponašanja koja su usmerena na to da se porez ne plati često narušavaju neke društvene vrednosti što mora da dovede do odgovarajućih reakcija. Razlozi za izbegavanje poreza mogu biti visoke stope, neprecizni zakoni, veliki broj izveštaja, složeno administriranje i dr. Budući da ni naša država nije izuzetak, pribeglo se vrlo pouzdanom načinu rešavanja tog problema i vraćanju poslovanja u legalne tokove. Donošenjem Zakona o fiskalnim kasama, krajem 2004. godine, utvrđena je dinamika postupnog uvođenja POS opreme u pojedine privredne grane, što je omogućilo efikasniju i racionalniju kontrolu poreskih obveznika. GPRS rešenje se bazira na prenosu podataka putem mreže za mobilnu telefoniju i predstavlja najsavremenije rešenje sa izuzetnom racionalnošću. Svaka fiskalna kasa je uz pomoć komunikacionog GPRS uređaja povezana sa centralnim računom posredstvom mreže za mobilnu telefoniju. Daljinsko upravljanje kasom, kao i razmena podataka između fiskalne kase i centralnog računara vrši se uz pomoć komunikacionog softvera koji je namenski razvijen za ovaj projekat i koji se nalazi u komunikacionom uređaju. Moguće je daljinsko formiranje, održavanje i izmena baze podataka artikala na svim kasama, kao i preuzimanje podataka o prodatim artiklima na nivou smene ili dana, po svim kriterijumima.

Ključne reči: porez na dodatu vrednost, poreska evazija, fiskalizacija, GPRS terminal.

Summary: Avoiding paying taxes stands phenomena which has different consequences, as to fiscal, so to a social-political plan, and the behaviors which are steered for not paying taxes, often distort some social values, and it must cause to some appropriate reactions. The reasons for avoiding paying taxes must be high rates, non accurate laws, a lot of reports, complicated administration etc. Since our state Serbia is also not an exception, it has resorted to the very confident solution of that problem and returning business transactions in the legal frames. Getting the Fiscal Cash Register Law at the end of 2004, it has determined the progressive introducing dynamic of the GPRS terminals in some economic sectors, and the results were more efficient and more rational control of tax payer. The GPRS solution is based on the data transmission using the mobile network, and represents the most modern solution and it is very rational. Every cash register together with communication GPRS terminal is connected with the central computer using the mobile network. The remote managing of cash register, and data exchange between the cash register and the central computer practices with the communication's software which is dedicative developed for this project, and it is in the communication device. It is also possible the remote forming, servicing and changing data transmission for some products on every cash register, and also taking data of sold products in the shift level or the day, under all criteria.

Key words: the tax added value, the tax evasion, fiscal systems, GPRS terminal.

1. Uvod

U sklopu operacionalizacije novog privrednog sistema krajem XX veka izvršeni su značajni reformski zahvati u smislu centralizacije poreskog sistema i njegovog prilagođavanja novim uslovima privređivanja. U kontekstu reformskih zahvata jedno od vrlo značajnih pitanja reprezentuje proces radikalnih promena u sferi javne potrošnje, odnosno poreskog sistema i poreske politike. Ove reforme pretpostavile su značajnu promenu poreskih struktura i odnosa između indirektnih i direktnih poreza, drugačiju raspodelu poresekog tereta između privrede i stanovništva i drugačiju participaciju raznih nivoa vlasti u prihodima ubranim po osnovu poreza. Posebna pažnja je posvećena neprekidnom usavršavanju poreskog sistema, pri čemu su sprovedene brojne poreske reforme sa specifičnim ciljevima, a koje su se odvijale u skladu sa celokupnim društveno – političkim zbivanjima u Srbiji. Činjenica da se porezi naplaćuju prinudno, a poreski obveznici ne

dobijaju neposrednu protivuslugu, podstiče obveznike da izbegavaju plaćanje poreza. Takvo ponašanje poreskih obveznika motiviše državu da stvori što efikasnije oblike oporezivanja. Cilj države je bio da suzbije sivu ekonomiju, izbegne dvostruko oporezivanje, ubrza proces privatizacije, izvrši sniženje opšteg nivoa cena i podstakne izvoz. Kao plod svih tih nastojanja javio se porez na dodatu vrednost – PDV. Uvođenjem poreza na dodatu vrednost kao i donošenjem i primenom Zakona o fiskalnim kasama od 01.01.2005. godine država je uspeła da u određenoj meri ublaži izbegavanje plaćanja poreza od strane poreskih obveznika. Važnu ulogu u celom sistemu su imali GPRS terminali koji preko već postojeće mreže mobilne telefonije omogućavaju povezivanje fiskalne kase sa serverima Republičke uprave javnih prihoda i daljinsko očitavanje prometa preko fiskalne kase. Zakonski rok za uvođenje GPRS terminala za velika preduzeća bio je do 31.03.2005. godine, dok su svi ostali imali tu obavezu zaključno sa 30.06.2005 godine. Međutim, kako nisu bili rešeni tehnički problemi i kako nisu postojali sertifikovani uređaji za sve tipove kasa, ovaj rok je nezvanično produžen do 03.10.2005 godine.

2. Karakteristike poreza na dodatu vrednost

Porez na dodatu vrednost danas predstavlja najrasprostranjeniji oblik poreza na promet u svetu. Prvi put se u praksi javlja sredinom šezdesetih godina XX veka u Francuskoj. Prve reakcije odnosile su se na bojaznost da je porez previše komplikovan, da će mu administrativni troškovi biti previsoki i da može imati inflatorni uticaj. Međutim, njegove nesumljive prednosti u odnosu na druge oblike opšteg poreza na promet, koji se iskazuju u njegovoj ekonomskoj neutralnosti u odnosu na vertikalnu koncentraciju preduzeća, konkurentske odnose na tržištu i međudržavni promet roba i usluga, kao i njegovo povoljno dejstvo na investicije i preduzetništvo, dovele su do opšte prihvaćenosti ovog poreza u većini zemalja sveta.

Uvođenjem poreza na dodatu vrednost u poresku strukturu Srbije kao i reformom ostalih poreskih oblika trebalo bi se ostvariti jedan od osnovnih ciljeva, a to je privredni razvoj Srbije. Takođe, povećanjem broja poreskih obveznika uspostavlja se takav mehanizam na osnovu koga će poreska evazija biti svedena na minimum, prihodi od oporezivanja će biti veći i izbeglo bi se dvostruko oporezivanje, što će bitno uticati na stabilnost javnih prihoda. Sve ovo će bitno uticati na stvaranje stabilnog privrednog sistema Srbije i njeno približavanje standardima Evropske uniji. Potrebno je istaći i to da je uvođenjem poreza na dodatu vrednost došlo do određenih promena, a te promene najpre je osetilo stanovništvo, preduzeća i naravno sama država. Samo dobro pripremljena preduzeća i osposobljen menadžment mogu bez poteškoća prihvatiti novi ambijent privređivanja i iskoristiti njegove prednosti za progres.

Porez na dodatu vrednost je izdašniji i sigurniji izvor prihoda za budžet u odnosu na porez na promet, a takođe sadrži rešenja koja doprinose sprečavanju poreske evazije. U sistemu poreza na promet bilo je dosta prostora za izbegavanje poreza putem izdavanja neadekvatnih poreskih izjava, prodaja u gotovom novcu bez ispisivanja računa i sl. Sistem PDV-a obezbeđuje automatsku kontrolu u svim fazama proizvodnje i prometa dobara, odnosno usluga. Implementacijom PDV-a usled ugrađenog mehanizma samokontrole poreskog obveznika, ali i znatno pojednostavljenog mehanizma kontrole od strane poreske administracije, umanjuje se mogućnost poreske evazije.

Osnovne prednosti poreza na dodatu vrednost mogle bi se prikazati na sledeći način:

- efikasno suzbija sivu ekonomiju i podstiče lojalnu konkurenciju,
- neutralnost na troškove i cene dobara i usluga,
- sistem poreza na dodatu vrednost je sveobuhvatniji od klasičnog sistema poreza na promet,
- podstiče izvoz,
- u potpunosti eliminiše kumulativni efekat i dvostruko oporezivanje,
- izdašnost poreza na dodatu vrednost u odnosu na druge oblike poreza na promet,
- proširenje poreske baze i povećanje izdašnosti fiskalnih prihoda,
- PDV je efikasniji u suprotavljanju poreskoj evaziji,
- podstiče privredne subjekte na investiranje,
- mogućnost opcije statusa malog poreskog obveznika,
- uvođenje poreza na dodatu vrednost predstavlja preduslov za pristupanje Evropskoj uniji.

3. Porez na dodatu vrednost i poreska evazija

Izbegavanje plaćanja poreza prisutno je, u većoj ili manjoj meri, u svim poreskim sistemima. Poreski obveznici nastoje da umanje poresku osnovicu na koju im se obračunava poreska obaveza, a sve u želji da im ostane što veći deo dohotka i da tako brže i lakše uvećaju svoj kapital. Da bi minimizirali svoje poreske

obaveze poreski obveznici pronalaze određene nedorečenosti ili nedovoljnu preciznost propisa. Uzroke stvaranja poreske evazije možemo posmatrati sa dva stanovišta i to:¹

- ☞ objektivni uzroci – koji su nezavisni od poreskog obveznika, gde spadaju:
 - ukupno ekonomsko stanje,
 - visina poreskih opterećenja i stabilnost poreskih stopa,
 - jednakost u tretiranju poreskih obveznika;
 - poreski oblik,
 - namena prikupljenih poreza i
 - prisustvo sive ekonomije.
- ☞ subjektivni uzroci – koji direktno zavise od samog poreskog obveznika a odnose se na:
 - egoizam i težnju za sticanjem profita,
 - poreski moral,
 - nepostojanje svesti o opravdanosti poreza i
 - shvatanje o pravičnosti poreskog sistema.

Od trenutka uvođenja poreza na dodatu vrednost u poreski istem Republike Srbije (01.01.2005.) a zaključno sa decembrom 2006. godine iznos izbegnutog PDV-a je moguće videti kroz sledeću tabelu:

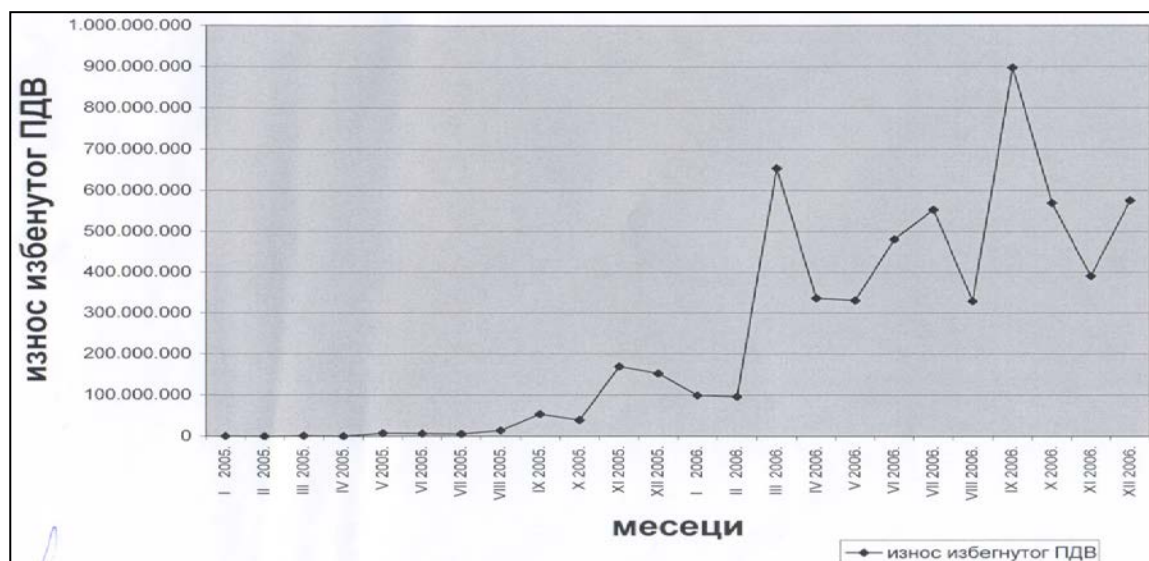
Red. Br.	Mesec	Iznos izbegnutog PDV-a u dinarima
1	Januar 2005	0,00
2	Februar 2005	0,00
3	Mart 2005	1.019.455,00
4	April 2005	130.242,00
5	Maj 2005	7.644.599,59
6	Jun 2005	6.431.982,50
7	Jul 2005	5.472.866,71
8	Avgust 2005	13.846.395,84
9	Septembar 2005	53.488.705,54
10	Oktobar 2005	39.259.523,02
11	Novembar 2005	168.846.065,58
12	Decembar 2005	151.951.442,96
13	Januar 2006	98.956.720,72
14	Februar 2006	96.024.594,89
15	Mart 2006	653.318.688,42
16	April 2006	336.053.981,30
17	Maj 2006	330.419.798,27
18	Jun 2006	480.496.502,85
19	Jul 2006	552.984.049,47
20	Avgust 2006	328.932.066,77
21	Septembar 2006	897.576.672,56
22	Oktobar 2006	569.550.794,75
23	Novembar 2006	390.650.313,16
24	Decembar 2006	575.193.076,49
		5.758.248.538,39

Izvor: Marjanović Darko (2007), Efekti implementacije poreza na dodatu vrednost u poreski sistem Republike Srbije, Ekonomski fakultet Subotica (magistarski rad)

Na osnovu prethodne tabele vidimo da u prva dva meseca 2005. godine nije bilo izbegavanja plaćanja PDV-a od strane poreskih obveznika iz razloga što ni obveznici nisu bili u mogućnosti da procene kako i na koji

¹ Kulić, M. (2006), Poresko pravo, Beograd, Megatrend univerzitet, str.104-109.

način će funkcionisati u praksi novi Zakon o porezu na dodatu vrednost, tako da tendencija izbegavanja poreza na dodatu vrednost za 2005. i 2006. godinu može da se prikaže i na sledeći način:

Izvor: Marjanović Darko (2007), Efekti implementacije poreza na dodatu vrednost u poreski sistem Republike Srbije, Ekonomski fakultet Subotica (magistarski rad)

Poresku evaziju možemo posmatrati na dva načina, i to kao:

- zakonitu poresku evaziju i
- nezakonitu poresku evaziju.²

Zakonita poreska evazija je takav oblik izbegavanja plaćanja poreza kada poreski obveznik preduzima određene radnje kako bi smanjio svoju poresku obavezu, a da pri tom u niti jednom pogledu nije povredio pozitivne zakonske propise, tj. nastoji da izbegne plaćanje jednog dela poreza korišćenjem nedorečenosti zakonskih propisa. Poreski obveznik može biti motivisan fiskalnim i nefiskalnim ciljevima poreske evazije. Fiskalni ciljevi poreske evazije se ogledaju u nameri poreskog obveznika da koristeći poreske olakšice ostvari smanjenje poreske obaveze. Pošto je veoma teško identifikovati poresku evaziju koja za cilj ima ostvarivanje fiskalnih ciljeva, u mnogim poreskim zakonodavstvima se primenjuju različite metode kojima se otkriva neprihvatljiva zakonska evazija. U slučaju postojanja sumnje u legitimnost poslovnih transakcija primenjuju se različiti testovi, a ukoliko se otkriju modeli neprihvatljive poreske evazije, onda se dopunjuju poreski zakoni koji bliže uređuju oblast oporezivanja ili se propisuju sankcije za neprihvatljive oblike poreske evazije. Nefiskalni ciljevi poreske evazije mahom su tržišne prirode (npr. nabavka opreme i zapošljavanje novih kadrova čini osnovu za uspeh preduzeća, a istovremeno preduzeće stiče pravo za korišćenje poreskih olakšica). Na taj način, poreska obaveza preduzeća je manja a poreska evazija je u saglasnosti sa ciljevima odobravanja poreskih olakšica.

Nezakonita poreska evazija, za razliku od zakonite poreske evazije, obuhvata radnje i mere poreskog obveznika u cilju da izbegne plaćanje poreza kojim na direktan način krši zakonske propise. Poreski obveznik u toj situaciji ne želi da podnese poresku prijavu nadležnom poreskom organu, ne vodi uredno poslovne knjige i ne dozvoljava kontrolu poreske dokumentacije. Sve te radnje koje poreski obveznik izvrši predstavljaju privredni prestup, tj. krivično delo.

Radnje koje se smatraju ključnim za utaju poreza možemo predstaviti na sledeći način:

- pretpostavka o pravednosti poreskih zakona,
- stav poreskog obveznika o državi,
- visina kazni koje se mogu očekivati nakon dokazane utaje poreza,
- lakoća poreske utaje i
- monetarna korist koja se može očekivati kao posledica izbegavanja plaćanja poreza.

² Bjelica, V. i dr (2006), Finansije u teoriji i praksi, Novi Sad, Stylos, str.239.

Ugovorom Evropske unije iz Maastrichta i Amsterdama ustanovljena je nadležnost EU za pitanja poreske utaje i obezbeđenje pravnih mera u borbi protiv utaje u zemljama članicama. Problematika suzbijanja i borba protiv poreske utaje bila je i jedna od tema i predmet razmatranja materijala EU „Zdravo i efikasno upravljanje 2000“, kao i raznih izveštaja i radnih programa Komisije EU. Zbog toga je Komisija EU osnovala poseban direktorat za prevenciju od poreske utaje (UCLAF), dok su zemlje članice EU 1994. godine oformile specijalne organe poreske administracije za zaštitu finansija EU i sprovođenje odredbi za jačanje saradnje sa Komisijom EU.

4. Kontrola poreza na dodatu vrednost

Poreska kontrola je postupak provere i utvrđivanja zakonitosti i pravilnosti ispunjavanja poreske obaveze koju vrši Poreska uprava. Program obavljanja poslova kontrole najčešće se bazira na različitim izvorima podataka uz primenu kontrolnih metoda. Kontrolni postupak počinje od provere poreske prijave i uplate obaveze poreskog obveznika u propisanom roku. Nakon isteka tog roka, a uz pomoć automatske obrade podataka, moguće je u relativno kratkom vremenskom periodu dobiti informaciju o svim poreskim obveznicima koji nisu blagovremeno podneli poresku prijavu ili izvršili uplatu poreza. Nakon toga se obavlja formalna i računovodstvena provera svih navoda iz poreske prijave da bi se ona mogla smatrati validnom, a zatim je moguće sprovesti kontrolu tačnosti prikazanih podataka u iznosima na poreskoj prijavi.

Početak 2005. godine obeležen je brojnim novinama u Poreskoj upravi i uopšte u ekonomsko-finansijskoj oblasti. Na prvom mestu je izmena sistema oporezivanja potrošača, i to tako što je porez na dodatu vrednost zamenio raniji porez na promet. Sledeća je promena međunarodnih računovodstvenih standarda, odnosno međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja, na osnovu kojih se sastavljaju finansijski izveštaji. Na trećem mestu se nalazi novi sistem oporezivanja preduzetnika porezom na prihode od samostalne delatnosti. Uz pomenute novine početak 2005. godine bio je obeležen aktivnostima vezanim za uvođenje terminala za daljinsko očitavanje fiskalnih kasa. Naime, Zakon o fiskalnim kasama definisao je poreske kategorije koje su obavezne da, uz fiskalni uređaj, imaju i terminal za daljinsko očitavanje fiskalnih izveštaja, na osnovu kojih će Poreska uprava biti u mogućnosti da dobije podatke iz fiskalne memorije u svakom trenutku, bez odlaska poreskih inspektora na teren. Fiskalna kasa je uređaj koji registruje podatke o vrednosti prodatih proizvoda i izvršenih usluga. Premda izgledom podseća na klasičnu registarsku kasu, od nje se razlikuje po dodatnom ugrađenom tipu memorije. Naime, obične registar kase poseduju programsku i operativnu memoriju, dok fiskalne kase poseduju i fiskalnu memoriju. Programska memorija sadrži softver sa detaljima o radu fiskalne kase, poput standardne funkcije za evidentiranje prometa dobara i usluga, upravljanje radom štampača, ekrana i upisom podataka u fiskalnu memoriju. Operativna memorija sadrži bazu podataka o dostupnim proizvodima i uslugama, kao i detaljne podatke o svakoj od njih. Za svaku stavku mora se uneti nedvosmislen naziv, naziv i jedinica mere i oznaka propisane poreske stope. Fiskalna memorija je deo kase u koji se automatski smeštaju podaci o svakoj izvršenoj transakciji i dnevni izveštaji koje softver automatski pravi na komandu operatera na kraju svakog radnog dana. Ona se nalazi u plombiranom modulu koji je zaliven za kućište kase i može da čuva podatke o svim upisima tokom pet godina, nezavisno od toga da li je kasa spojena na izvor napajanja.

Pre početka evidentiranja prometa putem fiskalne kase, kao i prilikom zamene fiskalnog modula, u fiskalnu memoriju se upisuju podaci koji nedvosmisleno identifikuju svaku kasu pojedinačno. Ti podaci se sastoje od poreskog identifikacionog broja (PIB) obveznika, identifikacionog broja fiskalnog modula (dva znaka za identifikaciju proizvođača, uz šest dodatnih cifara), kao i datum i vreme početka evidentiranja prometa preko fiskalne kase. Nakon instaliranja kase, prodavac ili davalac usluga je obavezan da na njoj svaku transakciju evidentira i da korisniku izda fiskalni račun, što je u stvari suština čitavog postupka – jednom uneti podaci se više ne mogu menjati, pa ne može doći ni do prikriivanja prometa i utaje poreza na ostvareni promet. Fiskalna kasa mora omogućiti grupisanje, sumiranje i iskazivanje podataka o evidentiranom prometu proizvoda i usluga koji se razvrstavaju po sledećoj specifikaciji:

a) za obveznike PDV-a:

- 1) proizvodi i usluge koji su oslobođeni poreza dodeljuje se oznaka poreske stope „G“ i stopa 0%,
- 2) proizvodi i usluge na koje se plaća porez po opštoj stopi poreza dodeljuje se oznaka poreske stope „D“ i stopa 18%,
- 3) proizvodi i usluge na koje se plaća porez po opštoj stopi poreza dodeljuje se oznaka poreske stope „E“ i stopa 8 %,
- 4) oznake poreskih stopa „A“, „D“, „Ž“, „I“, „J“ i „K“ se ne dodeljuju.

- b) Za one koji nisu obveznici PDV-a postavlja se samo oznaka poreske stope „A“ sa stopom 0%, a ostale stope se ne dodeljuju.

Jedna od osnovnih karakteristika ove kase jeste da štampa fiskalne račune kao svojevrsan dokument o svakoj pojedinačnoj transakciji izvršenoj na tom prodajnom mestu. Obaveza prodavca je da izda fiskalni račun, bilo da je roba ili usluga plaćena gotovinom, čekom ili platnom karticom. Osim pojedinačnih fiskalnih računa, kase moraju biti osposobljene da naprave i odštampaju dnevne i periodične izveštaje. Dnevni izveštaj je fiskalni dokument koji je obveznik dužan da štampa na kraju radnog vremena i on sadrži podatke o svim evidentiranim transakcijama obavljenim od trenutka pravljenja prethodnog dnevnog izveštaja. Periodični izveštaj je dokument koji se pravi i štampa po okončanju poslednjeg radnog dana svakog poreskog perioda i sadrži podatke o svim izvršenim transakcijama za taj period. Kase su u stanju da na zahtev Poreske uprave ili potrebe samog obveznika u svakom trenutku naprave i štampaju presek stanja, u kome se evidentira sav promet dobara i usluga, kao i ukupna sredstva plaćanja (gotovina, ček, platna kartica) u odnosu na trenutak štampanja prethodnog dnevnog izveštaja.

Koristeći mrežu mobilne telefonije, podaci iz formiranih dnevnih izveštaja fiskalne kase prenose se do servera Poreske uprave. Na osnovu podataka biće lako utvrditi ko od poreskih obveznika nije ispoštovao svoju zakonsku obavezu, a samim tim će se smanjiti potreba za neposrednom kontrolom od strane Poreske uprave. Na ovaj način, ostvaruje se nekoliko ciljeva u kontroli poreskih obveznika:

- formiranje baze podataka o prometu i PDV-u koji su evidentirani preko fiskalne kase,
- podaci iz baze podataka o evidentiranju prometa mogu se uspešno koristiti za poređenje podataka o prometu iz poreskih prijava,
- praćenje prometa i njegove dinamike preko sistema za daljinsko očitavanje fiskalnih izveštaja, omogućava da se preduzmu blagovremene kontrole tamo gde dolazi do značajnijeg odstupanja.

Svako POS mesto mora biti opremljeno sa najmanje jednim uređajem koji ima fiskalnu memoriju i pripadajućim terminalom za daljinsko očitavanje. Terminal za daljinsko očitavanje se sastoji od modema sa GPRS modulom, antenom i izvorom napajanja. Modem se s fiskalnim uređajem ili računom povezuje preko konektora RS232 koji je, i pored postojanja modernijih i brzih rešenja, odabran zbog toga što je odavno proveren na tržištu i potpuno kompatibilan.

Budući da se sve radi bežičnim putem, odnosno preko interneta, omogućava se brži prenos podataka, a znatno je manja cena prenosa u odnosu na mrežu fiksne telefonije. Terminal za daljinsko očitavanje se instalira u fiskalnu kasu, zadaje komandu za čitanje dnevnih izveštaja iz fiskalne memorije, formatira dnevni izveštaj, šifruje ga i šalje serveru Poreske uprave na dešifrovanje i upis u bazu podataka Poreske uprave. Sa Poreskom upravom bežično je povezano preko 160.000 fiskalnih kasa sa terminalima, što neće bitno opteretiti mrežu operatera. Svaki terminal će na petnaest dana slati i primiti podatke. Na ovakav način se postiže potpuna kontrola fiskalnih kasa, građani će uvek dobiti račun, a svaki promet će biti evidentiran.

Na osnovu člana 7. Zakona o fiskalnim kasama, zahteva Poreske uprave, preporuka operatera mobilne telefonije i iskustava potencijalnih proizvođača terminala formirana je lista zahteva za funkcionisanje sistema bežičnog prenosa formiranih dnevnih izveštaja fiskalne kase, koji sadrže promete po poreskim stopama, podatke o resetima i specifikacije poreskih stopa, za dati period od terminala za daljinsko očitavanje do servera Poreske uprave, i to:

- softver servera Poreske uprave za komunikaciju sa terminalima ne sme da zavisi od broja i tipova terminala i fiskalnih kasa u sistemu, tako da ni smanjenje broja terminala i fiskalnih kasa u sistemu, kao ni dodavanje novih terminala, novih fiskalnih kasa, novih tipova terminala i novih tipova fiskalnih kasa u sistem ne zahteva promenu tog softvera,
- server Poreske uprave zadaje komande terminalu na osnovu kojih se definiše početak i kraj zadatog perioda u kome se očitavaju dnevni izveštaji, kao i datum i vreme kada se dnevni izveštaji šalju od terminala prema serveru Poreske uprave,
- terminal mora da pročita odziv servera Poreske uprave da bi se uverio da su poslani dnevni izveštaji ispravno primljeni. Ukoliko se utvrdi da poslani dnevni izveštaji nisu ispravno primljeni, server Poreske uprave ignoriše neispravno primljene podatke, a terminal posle predefinisano vremena ponovo šalje dnevne izveštaje, i to najviše još dva puta. Ukoliko poslani dnevni izveštaji ni tada nisu ispravno primljeni, terminal će probati slanje dnevnih izveštaja narednog dana u isto vreme,

- prenos podataka preko GPRS mreže može da inicira samo jedna strana, u ovom slučaju terminal, s obzirom da u instaliranim GPRS mrežama ne postoji mogućnost iniciranja PDP konteksta željenom MSISDN-u (telefonski broj pretplatnika mobilne telefonije) direktno iz nekog centra,
- sistem mora biti transparentan u odnosu na operatera mobilne telefonije, tj. administriranje sistema od strane obveznika i Poreske uprave mora biti minimizirano,
- GPRS mreža omogućava definisanje virtuelne privatne mreže Poreske uprave sa ograničenjem prava pristupa na autorizovane terminale, čime bi se u znatnoj meri smanjila mogućnost neovlašćenog pristupa mreži i eventualne nezakonite radnje,
- sistem mora omogućiti opcionalnu funkcionalnost terminala koja je namenjena obvezniku, tj. bežično daljinsko zadavanje komandi fiskalnoj kasi od strane servera obveznika, kao što su promena cena jedinice mere, ažuriranje baze podataka, očitavanje liste prodatih dobara, odnosno izvršenih usluga i sl.

Na osnovu navedenih zahteva i preporuka, komunikacija servera Poreske uprave sa terminalima obuhvata sledeće osnovne korake:

1. kasir formira dnevni izveštaj koji se upisuje u fiskalnu memoriju,
2. kasir prebacuje fiskalnu kasu u režim očitavanja fiskalne memorije, ukoliko kasa ne podržava konkurentno izvršavanje glavnog programa fiskalne kase i procedure za očitavanje dnevnih izveštaja iz fiskalne memorije,
3. ručno aktiviranje očitavanja dnevnih izveštaja iz fiskalne memorije i/ili automatsko aktiviranje očitavanja dnevnih izveštaja iz fiskalne memorije i/ili kombinovano aktiviranje očitavanja dnevnih izveštaja iz fiskalne memorije
4. terminal šalje fiskalnoj kasi komandu za očitavanje dnevnih izveštaja iz fiskalne memorije,
5. terminal očitava fiskalnu memoriju, i za to vreme se aktivira vizuelna indikacija koja označava da je čitanje fiskalne memorije u toku,
6. terminal formatira očitane dnevne izveštaje koji su namenjeni za slanje u jedinstvene formate, identične za sve fiskalne kase, koji obuhvataju vrednosti promena po poreskim stopama, podatke o resetima i specifikaciju poreskih stopa i čuva ih u memorijskom „baferu“ za slanje preko GPRS mreže,
7. svi terminali u mreži jednog operatera mobilne telefonije se obraćaju jedinstvenoj IP adresi Poreske uprave,
8. terminal u zadatom vremenskom trenutku zadatog datuma aktivira PDP kontekst korišćenjem preporučenih standardnih FTP komandi i šalje formatirane delove dnevnih izveštaja u vidu datoteka preko GPRS mreže prema serveru Poreske uprave,
9. identifikaciju primljene datoteke u serveru Poreske uprave je moguće obaviti relativno jednostavno, ako nazivi poslatih datoteka sadrže IBFM (koji je jedinstven za svaku fiskalnu kasu), bez poslednje cifre (koja se odnosi na broj fiskalnog modula), kao i početni i krajnji datum zadatog perioda za očitavanje dnevnih izveštaja koji su formirani od 00:00:00 početnog datuma do 23:59:59 krajnjeg datuma zadatog perioda.

Poreski obveznici koji imaju poseban prostor u kome obavljaju registrovanu delatnost, a koja su, prema Zakonu o fiskalnim kasama, u obavezi da evidentiraju promet preko fiskalne kase, pri čemu usluge iz registrovane delatnosti obavljaju i van sedišta, u obavezi su da periodično priključuju fiskalnu kasu na terminal za daljinsko očitavanje koji se nalazi u njihovom sedištu. Period priključivanja definiše Poreska uprava preko komandi koje zadaje terminalu za daljinsko očitavanje, a koji se vizuelno signalizira obvezniku od strane terminala.

5. Zaključak

Fiskalizacija je jedan od najvećih, samim tim i finansijski najunosnijih projekata u našoj zemlji. Procenjuje se da je do sada pušteno u rad preko 160.000 fiskalnih kasa, a da će taj broj u skorije vreme biti veći za 30.000-50.000 kasa. Prilikom izbora fiskalne kase treba voditi računa o nekoliko činilaca, u zavisnosti od uslova u kojima će se ona koristiti, prvenstveno o broju artikala što se mogu smestiti u operativnu memoriju, mogućnosti istovremenog rada više korisnika i eventualnom povezivanju dodatne opreme. Kontrole fiskalnih kasa i izdavanja fiskalnih računa, kao i druge pojedinosti vezane za ovu problematiku, sve su češće, a podaci pokazuju da se poreski obveznici/imaoci kasa odgovornije ponašaju. Kako i ne bi, kad su kazne prilično visoke i kreću se od 100.000 dinara za preduzetnike do 200.000 dinara za pravna lica, odnosno preduzeća, plus zatvaranje objekta i pokretanje prekršajnog postupka. Terminal pruža korisnicima i dodatne mogućnosti, jer mogu sa udaljenih mesta, sa postojećim programom, koji dobijaju iz fiskalnih uređaja, da ažuriraju sve

podatke u uređaju i to putem direktnog GSM poziva ili GPRS veze. Korisnici koji imaju više fiskalnih uređaja mogu iz jednog centralizovanog mesta vršiti nadzor prometa i ažuriranje podataka u fiskalnom uređaju. Znači, sada korisnici imaju mogućnost da prate promet i da menjaju cene i to sa udaljenog mesta, bez potrebe odlaska do samog uređaja. Na ovaj način imaju informacije brže, kvalitetnije i jeftinije.

Sem funkcionalnosti propisanih zakonom, terminal za daljinsko očitavanje poseduje i nekoliko dodatnih mogućnosti, poput preuzimanja kompresovanih i šifrovanih podataka, koje zatim interno dekompresuje i dešifruje, a potom ih upisuje u kasu u originalnom obliku. Uz terminal se isporučuje Data-Log softver, koji potpuno automatski, nezavisno od zahteva operatera, na kraju dana formira dnevni izveštaj, što eliminiše probleme koji bi eventualno mogli nastati ljudskim faktorom.

Fiskalne kase i terminal za daljinsko očitavanje predstavljaju novu tehnologiju koja podrazumeva bežičnu komunikaciju a koja se uspostavlja između poreskog obveznika i Poreske uprave, pri čemu se u svakom trenutku ima uvid u ostvaren promet poreskog obveznika. Ukoliko se na centralnom terminalu Poreske uprave očita drastičan pad prometa u pojedinim trgovinama, nadležni organi imaju obavezu da krenu u proveru tog poreskog obveznika.

Literatura

- [1] Antić, I. (2005), Porez na dodatu vrednost, Beograd, Privredni savetnik
- [2] Bjelica, V. i dr (2006), Finansije u teoriji i praksi, Novi Sad, Stylos
- [3] Eakis, S. (2002), Finance, Addison-Wesley, Boston
- [4] Kulić, M. (2006), Poresko pravo, Beograd, Megatrend univerzitet
- [5] Liam, E. (2001), The modern VAT, Washington, International Monetary Fund
- [6] Marjanović, D. (2007), Efekti implementacije poreza na dodatu vrednost u poreski sistem Republike Srbije, Ekonomski fakultet Subotica (magistarski rad)
- [7] Popović, D. (2004), Poreska reforma u Srbiji 2001-2003, Beograd, Ekonomski institut
- [8] <http://www.europa.eu.int> (datum dostupnosti: 17/03/2008.)
- [9] <http://www.mfin.sr.gov.yu> (datum dostupnosti: 19/03/2008.)
- [10] <http://www.oecd.org> (datum dostupnosti: 19/03/2008.)
- [11] <http://www.poreskauprava.sr.gov.yu> (datum dostupnosti: 24/03/2008.)
- [12] Zakon o fiskalnim kasama, 21.12.2004. // <http://www.mfin.sr.gov.yu> (datum dostupnosti: 24/03/2008.)
- [13] Zakon o porezu na dodatu vrednost, 23.07.2004.// <http://www.mfin.sr.gov.yu> (datum dostupnosti: 24/03/2008.)